

stal poleg mnogo kasneje zgrajenega gradu Bogenšperk in avtorica predstavi mnogo podatkov o rodbini Lichtenbergov, od njihove prve omembe v dvanajstem stoletju do združitve z rodbino Schwab iz Tuštanja. Predstavljeni podatki so nadvse primerni za nadaljnje raziskave o zelo razvejani rodbini Lichtenberg v srednjem veku. Avtorica se je lotila tudi prikaza virov o članih rodbine Dürr (Sušiški, iz Sušja), ki so bili dokumentirani že v 12. stoletju na Koroškem, malo nato jih najdemo na Kranjskem. Bili so v sorodu z Raini z Gorenjskega, Lichtenbergi, Gallenbergi itd. Avtorica poskuša tudi z zgodovinskega vidika razložiti tri grbe na zunanjem zidu gradu Šrajbarski Turn z Leskovca pri Krškem. Ta grad skriva v sebi še mnogo skrivnosti in avtorica upa, da jih je s svojo raziskavo virov kar nekaj odkrila.

Lidija Slana

Goriški letnik 32. Zbornik Goriškega muzeja. Nova Gorica : Goriški muzej, 2008, 232 strani.

Članki v tokratni številki Goriškega letnika govorijo o posameznih zanimivostih in znamenitostih goriškega ozemlja. Razporejeni so v poglavja Razprave, Referati, Zapiski, In memoriam.

V uvodniku je direktor Goriškega muzeja in odgovorni urednik Goriškega letnika na kratko predstavil pričujočo številko. Ob tem velja omeniti tudi to, da so pri nastajanju te številke sodelovale članice Raziskovalne postaje ZRC SAZU Nova Gorica. Nekatero med njimi so v uredniškem odboru, ena izmed njih je prevzela uredništvo, druge pa nehvaležno nalogo prevajanja izvlečkov in lektoriranje. Novo uredništvo ohranja star preizkušen recept razporejanja snovi od arheoloških raziskav do sodobnosti.

Poglavje Razprave začenjajo tri arheološke razprave. Miha Mlinar iz Tolminskega muzeja in Beatrice Žbona Trkman iz Goriškega muzeja sta v članku Banjška planota in Trnovski gozd v luči novjših arheoloških najdb predstavila zaokroženo poselitveno območje, za katerega lahko s pomočjo teh najdb in že znanih dejstev domnevajo, da je bilo poseljeno od kamene dobe do antike. Ob teh dejstvih pride do veljave tudi vloga poti, ki je v bronasti in železni dobi potekala ob zahodnem robu Banjške planote in povezovala Vipavsko in Soško dolino.

Druga arheološka razprava, ki sta jo pripravila Janez Bizjak z Inštituta Alpe ter Pavel Jamnik ima naslov Kamenodobni najdišči na Trnovski planoti, dopolnjuje pa prvo razpravo.

GORIŠKI LETNIK

ZBORNIK GORIŠKEGA
MUZEJA

2008

32

Tretji arheološki prispevek, ki ga je pripravil Tomaž Fabec iz ZVKDS OE Nova Gorica, ima naslov Novi sledovi rimskodobne poselitve v spodnji Vipavski dolini, in zaokroža arheološki del tokratnega Goriškega letnika. Izkope za novo cestno infrastrukturo skozi vas Bilje ter za obvoznico v Vrtojbi v letih 2003 in 2004 je nadzoroval Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije OE Nova Gorica na arheoloških lokacijah Bilje – arheološko območje Praprotno in Križcijan ter Vrtojba – arheološko najdišče Sv. Pavel. Arheološki nadzor je odkril ostaline iz rimske dobe, ki so še dodatno potrdile rimsko poselitev spodnje Vipavske doline. Vse tri arheološke razprave so zgledno opremljene s slikovnim materialom.

Ana Sirk Fakuč konservatorsko-restavratorska svetnica Goriškega muzeja je v članku Baročna slika Poklon sv. Treh kraljev podrobno in nazorno predstavila konserviranje in restavratorsko delo ter vrnitev poškodovane, slabo restavrirane ter delno celo preslikane slike v njeno izvorno stanje. Tako lahko današnji gledalec občuduje vso njeno prvotno lepoto. Besedilo dopolnjujejo fotografije posameznih faz restavracije.

Vodja odseka za gozdnogospodarsko načrtovanje Zavoda za gozdove Slovenije, OE Tolmin Edo Kozorog je v razpravi Mejna znamenja na severnem Primorskem spregovoril o teh nekoliko zanemarnjenih elementih kulturne dediščine, ki pa pozna-

valcu zelo veliko povedo o dogajanju in spremembah na terenu. Govor je o kamnitih gozdarskih znamenjih, ki so se na severnem Primorskem ohranila le še v gozdnem prostoru, segajo pa nazaj v prvo polovico 18. stoletja. Z marsikaterim znamenjem je povezano tudi zanimivo ustno izročilo.

Majda Clemenž, upokojena filozofinja iz Ljubljane, je prispevala zanimivo razpravo o prvem profesorju slovenskega jezika v Gorici. Naslov njenega prispevka je Jožef Premru (1809–1877). To je pregledna in izčrpna razprava o življenju in delu profesorja Premruja. Bralcu ponuja kar nekaj zanimivih podatkov in dober vpogled v mišljenje in delovanje izobražencev 19. stoletja. Za strokovnjaka pa ima tudi pomembno pomanjkljivost, pisana je namreč brez opomb. Navedena literatura in viri na koncu članka pač ne morejo prikriti te pomanjkljivosti, saj nekatere trditve, ki jih navaja avtorica, kar kličejo po citatih.

Kako se je v 19. stoletju uveljavila Slovenska matica na Goriškem, je v članku Članstvo Slovenske matice v Gorici in okolici do prve svetovne vojne opisal Andrej Vovko, znanstveni svetnik na Inštitutu za kulturno zgodovino ZRC SAZU. Znanstvena založba Slovenska matica se je na Goriškem začela uveljavljati v letu 1866, iz tega leta je prvi uporabljeni seznam, ki ga je avtor predstavil v svojem članku. Članstvo je zajemalo precejšen del izobraženstva, ki je v drugi polovici 19. stoletja živelo na Goriškem. Znanstvena opredelitev Slovenske matice je prav gotovo vplivala na to, da se po številu članstva ni mogla kosati z Družbo sv. Mohorja, ki je imela druge naloge in zato tudi dokaj večje število članov.

Zgode in nezgode ustanavljanja in ustanovitve Slovenske ljudske stranke na Goriškem je v članku z naslovom 25. novembra 1907 je bila ustanovljena Slovenska ljudska stranka za deželo Goriško-Gradiščansko predstavil Peter Stres, profesor zgodovine na osnovni šoli Dobrovo. Nastajanje SLS na Goriškem je bilo hočeš-nočeš povezano z dogajanjem, razmerami in zamerami v matični stranki na Kranjskem. Kranjski spori so se tako odražali tudi na Goriškem.

Drugi sklop v Goriškem letniku ima naslov Referati. Najprej je objavljen referat Milice Kacin-Wohinz Mednarodne povezave na Goriškem med obema vojnoma, sledi pa mu referat Branka Marušiča Goriška mednarodnost med šempaškim taborem in zborovanjem na Okroglici. Oba referata sta avtorja prebrala na simpoziju Goriška fronta, ki je bil v Novi Gorici novembra 2003.

Tretji referat žal že pokojnega Marka Pozzetta ima naslov Gorica in okoliški kraji v načrtih arhitekta Maksa Fabianija. Članek je dopolnjeno predavanje, ki ga je imel avtor na gradu Kromberk v marcu 2004. V članku so na kratko in pregledno predstavljeni uresničeni in neuresničeni načrti za

ureditev Gorice in bližnje okolice v času med obema vojnoma in takoj po drugi svetovni vojni.

V sklopu z naslovom Zapisi pa si bralec lahko prebere zgodbo o oblikovanju slovenske čete anarhistov ter predstavitev aleksandrink.

Pavel Medvešček je v članku SOČA (Slovenska oborožena četa anarhistov) opisal zamisel, nastanek in propad ideje o oblikovanju oborožene čete anarhistov, ki je povezovala peščico ljudi v Soški dolini, ki so se hoteli upreti italijanski okupaciji.

O ženah in dekletih, ki so v času pred prvo svetovno vojno in med obema vojnoma služile v Egiptu kot dojlje, gospodinje, varuške, govorita sestavka Inge Miklavčič-Brezigar in Tine Ščuka. Inga Miklavčič-Brezigar v preglednem članku Zgodbe o aleksandrinkah – med Slovenijo in Egiptom spregovori o tem problemu ter o avtoricah in avtorjih, ki se ukvarjajo s to temo. S to problematiko se je že leta 1932 spopadel tudi pisatelj France Bevk v romanu Žerjavi, ki ga je izdala Vodnikova založba.

Tina Ščuka pa je v sestavku "Botra Lidija" – zgodba aleksandrinke tako rekoč iz prve roke predstavila domače razmere v času med obema vojnoma, ki so bile vzrok, da je šla njena teta iskat srečo in zaslužek v Egipt; pa njeno življenje in delo ter vrnitev v domače kraje.

Eva Holz

Črnomaljski zbornik. Zbornik historičnih razprav ob 780-letnici prve omembe naselja in 600-letnici prve omembe Črnomlja kot mesta (ur. Janez Weiss). Črnomelj : Občina, 2008, 207 strani.

Dva pomnika, posvetitev cerkve sv. Petra s strani patriarha Bertolda in obenem prva pisna omemba srednjeveškega Črnomlja iz leta 1228 ter privilegij vojvode Leopolda za Metliko in Črnomelj iz leta 1407, kjer se slednji prvič omenja kot mesto, sta služila Janezu Weissu kot povod za pripravo jubilejnega zbornika. Če skušamo izpostaviti poglobitvene lastnosti, ki obravnavano knjigo ločujejo od večine izdelkov zadevnega žanra – po mnenju podpisanega v pozitivnem smislu –, lahko ugotovimo, da zbornik ni preobremenjen s preobilico prispevkov, da so njihovi avtorji izključno priznani strokovnjaki in da je tudi kronološko, čeprav pokriva širok časovni razpon od prazgodovine do novega veka, vendarle osredotočen na nekatera, za razvoj mesta bistvena obdobja. Vsebinsko lahko prispevke razdelimo v tri skupine; dva obravnavata zgodovino Bele krajine